08/06/2021

Η καταγραφή του γλωσσικού ιδιώματος του Ιάσμου

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Οι ντόπιοι χριστιανοί κάτοικοι της Ροδόπης (όπου οι κάτοικοι βρίσκονται για πολλούς αιώνες) μιλούσαν μια διάλεκτο με μικρές διαφορές σε κάθε χωριό. Όλα αυτά τα ιδιώματα αποτελούν μια εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, που συνετέθη είτε λόγω της συμβίωσης των κατοίκων με τους ντόπιους Θράκες είτε ως αποτέλεσμα μίξης της γλώσσας με ορισμένες λέξεις -ίσως του εμπορίου- παρμένες από τους κατακτητές Οθωμανούς.

Πολύ λίγες είναι οι καταγραφές αυτών των ιδιωμάτων των χριστιανών ντόπιων κατοίκων της Ροδόπης, **όπως και των προσφύγων που εγκαταστάθηκαν εδώ μετά το 1922 προερχόμενοι από: την Ανατολική Ρωμυλία, την Ανατολική Θράκη, τη Μικρά Ασία, τον Πόντο, την Ίμβρο, την Τένεδο, την Κωνσταντινούπολη ή ακόμα και των νεοεγκατασταθέντων Ποντίων από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης**. Επίσης, στη Ροδόπη δεν υπάρχει καμία έρευνα για τους Σλαβόφωνους αλλά Ελληνοφρονούντες χριστιανούς κατοίκους της, που διέμεναν εκεί μέχρι λίγο μετά το 1922, όπως τους κατοίκους της Κρωβύλης, των Παγουρίων, της Αμβροσίας και του Φατήρ Γιακά.

Αυτούς τους σλαβόφωνους Ελληνοφρονούντες κατοίκους των ανωτέρω οικισμών τους χαρίσαμε στην... αγκαλιά της Βουλγαρίας, που λόγω της γλώσσας τους και λόγω των πιέσεων που δέχτηκαν από σταλμένους πράκτορες της Βουλγαρίας αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν τους υπόλοιπους Σλαβόφωνους και να εγκατασταθούν στην Βουλγαρία. Δυστυχώς είναι και αυτοί ένα χαμένο μέρος του Ελληνισμού.

Ως γνωστόν, ντόπιους χριστιανούς Έλληνες, που είχαν μητρική γλώσσα την ελληνική στην Ροδόπη από αιώνων μέχρι και σήμερα, έχουμε στην Κομοτηνή, στις Σάπες, στη Μαρώνεια, στο Κόσμιο, στην Γρατινή, στον Ασώματο, στον Σώστη, στην Σάλπη και στον Ίασμο

. Ερασιτεχνικά υπάρχει μια καταγραφή της ντοπιολαλιάς από ορισμένους αξιέπαινους καταγόμενους από αυτά τα μέρη, όπως τον Ζούγκα Γαρύφαλλου για την Γρατινή, του Δημήτρη Αρσενίου και του Χρήστου Τζορμπατζόγλου (Ζορμπά) για το Κόσμιο και τώρα τελευταία του Γεώργιου Μπατζάκα, που, με την καθοδήγηση της κοσμητόρισσας της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών, του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, Πηνελόπης Καμπάκη-Βουγιουκλή, και του ιστορικού γλωσσολόγου στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ασημάκη Φλιάτουρα, κατάφερε μετά από 17ετή έρευνα πάνω στο ιδίωμα του Ιάσμου, ερχόμενος σε επαφή με κατοίκους του, να ολοκληρώσει κατά ένα μεγάλο μέρος την ντοπιολαλιά της περιοχής (του Ιάσμου).

Σύμφωνα με αφηγήσεις παλαιοτέρων κατοίκων, ο Ίασμος ιδρύθηκε περίπου στην αρχή του 17ου αιώνα από Έλληνες. Οι πρώτοι κάτοικοι και ιδρυτές λέγεται πως προέρχονται από κατοίκους του Βυζαντινού Φρουρίου Περιθεωρίου (Αναστασιούπολη). Οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το φρούριο για λόγους υγείας (ελονοσία) και ασφάλειας (πειρατές). Στην επιλογή της συγκεκριμένης τοποθεσίας για το νέο οικισμό οδηγήθηκαν εκεί λόγω του άφθονου νερού και της τροφής που υπήρχε.

Επί Οθωμανικής αυτοκρατορίας ο Ίασμος υπήρξε Ναχιές (δηλαδή “αγροτικός δήμος”) στον οποίο κατοικούσαν περί τους 2.000 γηγενείς Έλληνες και μερικές οικογένειες Οθωμανών υπαλλήλων

. **Το γεγονός ότι ο πολιούχος του Ιάσμου είναι ο Άγιος Νικόλαος δεν είναι συνηθισμένο σε ημιορεινή κωμόπολη και ίσως αποτελεί ένδειξη του ότι ο Ίασμος έλκει την καταγωγή του από την παραθαλάσσια περιοχή της Αναστασιούπολης**.

Γραπτά ιστορικά στοιχεία με την ακριβή χρονολογία που ιδρύθηκε ο Ίασμος δεν υπάρχουν, εκτός από μια αναφορά του Οθωμανού περιηγητή Εβλιά Τζελεμπή που το 1600 περίπου αναφέρει την ύπαρξη του ως Γιασίκιοϊ. Επίσης υπάρχουν κάποια κομμάτια που μαρτυρούν την ύπαρξή του. Είναι τα κειμήλια της εκκλησίας και οι εικόνες της. Αλλά όχι μόνο τα εκκλησιαστικά αλλά και τα κειμήλια των παππούδων και των γιαγιάδων τους. Πόρπες γυναικείες, ασημένιες ή επίχρυσες με εγχάρακτες παραστάσεις αγίων ή φυτικού διακόσμου, δηλώνουν την οικονομική ευρωστία και αισθητική των κατοίκων.

Ο οικισμός επί Οθωμανικής αυτοκρατορίας ονομαζόταν Γιασίκιοϊ που σημαίνει χωριό με υγρασία (γιασ = υγρασία, κιοϊ = χωριό). Η σημερινή του ονομασία λέγεται ότι προέρχεται από κάποιο φυτό, τον ίασμο, που το συναντάμε στους πρόποδες του βουνού.

Γύρω στο 1740 με 1770 μετά την καταστροφή της Μοσχόπολης της Βορείου Ηπείρου, ήρθαν μερικές οικογένειες Ηπειρωτών και εγκαταστάθηκαν στον οικισμό. Για πρώτη φορά το 1870 εμφανίζονται μουσουλμάνοι Πομάκοι μέσα στον οικισμό μετά τον Ρωσοτουρκικό Πόλεμο, προερχόμενοι από τα ορεινά, όπως και το 1913. Από αυτούς τους Πομάκους και τους Τουρκόφωνους μουσουλμάνους έχουν μπολιαστεί ορισμένα λίγα στοιχεία στην ντοπιολαλιά του Ιάσμου.

Για το ιδίωμα του Ιάσμου από τον Γιώργο Μπατζάκα μέχρι τώρα έγινε καταγραφή 2.000 περίπου λέξεων και εκφράσεων από ηλικιωμένους κατοίκους του χωριού, μια και οι έχοντες ηλικία κάτω των 40 ετών δεν το χρησιμοποιούν καθόλου.

Αξιοσημείωτο, βέβαια, είναι και το γεγονός ότι το ιδίωμα ομιλείται και διασώζεται κατά κάποιο τρόπο από Ιασμιώτες, που έχουν μετακομίσει σε άλλες πόλεις ή στο εξωτερικό.

Από την ανάμειξη των ιδιωμάτων που ομιλούσαν οι Έλληνες κάτοικοι του Περιθεωρίου (Αναστασιούπολη), οι έμποροι, οι τεχνίτες Ηπειρώτες που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή και οι Έλληνες πρόσφυγες της Ανατολικής Θράκης προήλθε κυρίως το ιδίωμα του Ιάσμου. Έτσι όπως είναι αναμενόμενο το λεξιλόγιο του τοπικού ιδιώματος παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία και περιλαμβάνει λέξεις της αρχαίας και μεσαιωνικής ελληνικής, αλλά και λέξεις που προέρχονται

από το ιδίωμα των Ελλήνων της Ηπείρου και της Ανατολικής Θράκης. Υπάρχουν επίσης μικρά δάνεια λέξεων από τα βλάχικα, τα πομάκικα και τα τουρκικά.

Στο λεξικό αυτό καταγράφεται η περιγραφή ορισμένων φωνολογικών, μορφολογικών, συντακτικών και λεξικολογικών χαρακτηριστικών του ιδιώματος με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία και το υλικό που συλλέχθηκε για το λεξικό του ιδιώματος του Ιάσμου. Γι’ αυτό πρωτοβουλίες σαν του Γιώργου Μπατζάκα θα πρέπει να επιβραβεύονται από όλους εμάς και από κάθε αρμόδιο.

Φωτογραφικό αρχείο Ανέστη Θ. Βακιάνη

Πηγή: xronos.gr, Παράσχος Ανδρούτσος